



DIECÉZNÍ PRAVIDLA

**Podpora a rozvoj
trvalého jáhenství
v plzeňské diecézi**

Následující *Diecézní pravidla*¹ vychází z církevních dokumentů *Kodex kanonického práva* (CIC; 1983); Kongregace pro katolickou výchovu: *Základní normy pro formaci trvalých jáhnů* (RFD; r. 1998); Kongregace pro klérus: *Směrnice pro službu a život trvalých jáhnů* (DMD, r. 1998); Česká biskupská konference: *Směrnice pro formaci, život a službu trvalých jáhnů v České republice* (FŽJ, r. 2007) a je naplněním ustanovení, podle kterého se má biskup postarat o to, „aby na základě národního ratio a na základě ověřených zkušeností byla vydána a s určitou pravidelností aktualizována odpovídající diecézní pravidla“ (RFD č. 16).

I. Základní poslání jáhna a specifické profily jáhenské služby

ZÁKLADNÍM POSLÁNÍM JÁHNA JE
Z MOCI PŘIJATÉ OD JEŽÍŠE KRISTA VE SVĚCENÍ,
Z POVĚŘENÍ BISKUPA A VE SPOLUPRÁCI S KNĚŽÍMI
REPREZENTOVAT KRISTA SLUŽEBNÍKA V TOMTO SVĚTĚ.

Slovy kard. Waltera Kaspera: „Druhý vatikánský koncil (LG 29) zdůrazňuje, že *jáhen není svěcený ke kněžství, nýbrž ke službě*... Jáhen není žádný ‚minikněž‘, žádný náhradník pro chybějící kněze... Posvěcení ‚ke službě‘ znamená, že jáhnovi je křesťanská *diakonie* přikázána zvláštním způsobem... Biskupům, kněžím a jáhnům je tedy společně uloženo ve jménu Kristově v církvi vykonávat a rozvíjet vůči chudým a nouzi trpícím všeho druhu *diakonii* Ježíše Krista. Biskupovi je to při jeho svěcení dokonce zvláště a výslovně závazně kladeno na srdce. Jáhen má zvláštním způsobem účast na tomto *diakonátním* pověření biskupa. Jáhen má tedy zvláštním způsobem tuto – celému církevnímu úřadu vlastní – diakonátní dimenzi, tzv. čeledínskou službu Ježíše Krista, v církvi reprezentovat... Služba jáhna z pohledu diakonie, v úzkém smyslu slova, musí obsahovat a musí se v ní prolínat všechny tři základní dimenze služby - *martyria*, *leiturgia* a *diakonia*. Shrnuto to znamená, že jáhen reprezentuje zvláštním způsobem *Ježíše Krista, který přišel, aby sloužil* (Mk 18,45), *sám sebe se zřekl a vzal na sebe přirozenost služebníka* (Flp 2,7). V zastoupení biskupa v místě (ve farnosti) a ve spolupráci s kněžími vede (tj. inspiruje a motivuje) diakonii církevní obce.“

Slovy církevních dokumentů: „Především je třeba jáhenství nahlížet, podobně jako každou jinou křesťanskou identitu v církvi, jako tajemství trinitárního společenství vyznačujícího se misijním rozměrem“ (RFD čl. 4). „Jakožto účastník jediné církevní služby je (jáhen) v církvi charakteristickým svátostným znamením Krista – služebníka. Jeho úlohou je ‚být zprostředkovatelem potřeb a tužeb křesťanských komunit‘ a ‚animátorem služby, totiž *diakonie*‘, která je podstatnou součástí poslání církve“ (čl. 5; srov. Pavel VI., *Ad pascendum*). (Jáhni) jsou při užívání své moci nezbytně závislí na biskupech, kteří mají plnost svátosti svěcení. Jáhni jsou kromě toho v mimořádném vztahu ke kněžím a ve společenství s nimi jsou povoláni sloužit Božímu lidu“ (RFD čl. 8; srov. ChD 15).

Toto se děje ve *třech oblastech jeho služby* (LG 29, RFD čl. 9 – 10; DMD čl. 22 – 39; FŽJ 12 – 15):

- diakonie oltáře (jáhenská služba při liturgii, slavení svátostí, iniciaci a mystagogii)
- diakonie slova (jáhenská služba při hlásání evangelia, homilii, katechezi a vzdělávání)
- diakonie lásky (jáhenská služba v rámci pomáhající i společenské diakonie a animace společenství)

Společným jmenovatelem všech těchto oblastí služby, které se (i při praktickém zdůraznění některé z nich) vždy vzájemně prolínají, doplňují a podporují, je *dispozice ke službě ve jménu Krista a ve jménu církve*. Zároveň zde platí, že jáhenská služba v případě jáhna žijícího v manželství musí být vždy pozitivně a tvůrčím způsobem *integrována do manželského a rodinného života* a nesmí se stát jeho konkurentem.

¹ Zpracováno Jindřichem Fenclem a P. Petrem Hruškou na základě zkušeností s doprovázením jáhenských setkání v letech 2012 – 2016 a ve světle setkání jáhnů s biskupem Tomášem v listopadu 2016.

Směrnice ČBK k tomu říká toto: „Muž i žena vstupující do společného života jsou vyzváni, aby pomáhali a sloužili sobě navzájem (srov. GS 48). Proto také žena má bezprostřední podíl na jeho jáhenské službě. Jáhen i jeho žena mají být živým příkladem věrnosti a nerozlučitelnosti křesťanského manželství, aby v duchu víry řešili výzvy manželského života a požadavky každodenního života, upevňovali rodinný život nejen ve shodě s církví, ale s celým společenstvím. Jejich život má být svědectvím toho, jak rodinné povinnosti, práce a služba mohou být harmonizovány službou k poslání církve. Jáhni, jejich ženy a jejich děti mohou být příkladem a povzbuzením pro všechny ostatní, kteří se snaží o formaci svého rodinného života. Dostát těmto úkolům vyžaduje odpovídající přípravu, která nese název ‚rodinná formace‘ (srov. RFD 56; DMD 81)“ (FŽJ čl. 57).

V diecézi jsou v praxi jáhni ustanovováni buď *pro pastoreci obecnou, nebo pro pastoreci kategoriální*:

- **Jáhensví v rámci obecné pastorece** může být vykonáváno na rovině farní, vikariátní či diecézní:
 - **Na rovině farní** je hlavní rolí jáhna svátostně ve farnosti zpřítomňovat Krista Služebníka a na základě svých darů a možností ve spolupráci s farářem pomáhat celé farnosti rozvíjet diakonický rozměr pastorece, aby se tak celá farnost stávala diakonickou. Jáhen vykonávající svoji službu na úrovni farnosti může být díky stálosti svého ustanovení tím, kdo napomáhá nesení kontinuity života farnosti při změnách farářů. Jáhen je, stejně jako farář, ke své službě ve farnosti poslaný biskupem a za svoji službu, kterou vykonává pod vedením faráře, se zodpovídá biskupovi.
 - Kde se to jeví jako vhodné, může být služba jáhna vykonávána také **na rovině vikariátní**, a to v úzké spolupráci s faráři jednotlivých farností. I zde je jáhen ke své službě ve vikariátu, stejně jako okrskový vikář, poslaný biskupem a za svoji službu, kterou vykonává plod vedením okrskového vikáře, se zodpovídá biskupovi.
 - Jakýmsi vzorem pro oba tyto modely by nakonec mohl být **jáhen ustanovený v diecézi** po boku biskupa a pomáhající biskupovi v celé diecézi rozvíjet diakonický rozměr pastorece.
- **Jáhensví v rámci kategoriální pastorece** může být vykonáváno tím, že je jáhen zodpovědný za konkrétní oblast pastorece (např. jáhen jako ředitel Charity, jáhen pověřený rozvojem malých společenství v diecézi, jáhen jako ředitel Centra pro rodinu apod.), nebo že je jáhnu svěřena některá z rolí v diecézní administrativě (např. jáhen s pověřením podporovat evangelijně zaměřený rozvoj správcovství materiálních prostředků v diecézi a doprovázet ekonomické rady farností, jáhen ustanovený jako kancléř apod.). I v těchto případech je jáhen ke své službě v té které oblasti poslaný biskupem a za svoji službu se zodpovídá biskupovi, přičemž v praxi úzce spolupracuje s dalšími zodpovědnými v té které oblasti či pod jejich vedením.

Z hlediska pracovního poměru jsou do jáhenské služby zapojováni jak jáhni, kteří svou službu vykonávají v rámci svého *světského zaměstnání*, tak jáhni, kteří ji vykonávají (a tím také obživu pro sebe a svoji rodinu získávají) také skrze částečný či plný úvazek v *církevních strukturách* (srov. DMD čl. 12 – 20, FŽJ 89). Zvláštní pozornost je pak třeba věnovat možnosti zaměstnání jáhnů v sociálních službách (např. v rámci Charity či jiných zařízení) a tomu odpovídajícím kvalifikačním předpokladům.

Podle církevních instrukcí „jáhni mohou vykonávat jakékoli pracovní či odborné aktivity, pokud se tyto, s ohledem na církevní normy a podle moudrého soudu biskupa, srovnávají s jáhenským stavem (srov. CIC kán. 285 par. 1 – 2, kán. 289). Takovéto aktivity kromě toho musejí být prakticky slučitelné s formačními závazky a účinným vykonáváním jáhenské služby“ (RFD čl. 34; podrobněji viz DMD čl. 11 – 13).

Pro hledání a stanovení konkrétní formy služby trvalého jáhna v tom kterém konkrétním případě jsou v diecézi vytvořeny konkrétní prostory pro rozlišování, ve kterých je v atmosféře modlitby a ve

společenství biskupa, kněží, jáhnů a jejich manželek nasloucháno (1) konkrétním potřebám Božího lidu v té které oblasti a v tom kterém čase; (2) charismatům a osobní spiritualitě jednotlivého jáhna či kandidáta jáhenství; (3) možnostem, potřebám a limitům v rámci osobního, rodinného a profesního života.

Inspirace ohledně šíře a mnohotvárnosti úkolů zastávaných jáhny lze nalézt v DMD čl. 22 – 39, ohledně jejich kanonického začlenění pak v DMD čl. 22 – 42.

II. Formace k trvalému jáhenství

Následující ustanovení vycházejí z církevních dokumentů uvedených v záhlaví tohoto dokumentu (RFD; DMD, FŽJ) a tyto dokumenty aplikují na specifickou situaci v Plzeňské diecézi. Na základě rozhodnutí biskupa může být dále načrtnutý postup formace v jednotlivých případech přizpůsoben specifickým podmínkám, možnostem a potřebám jednotlivých uchazečů.

ROZLIŠOVÁNÍ POVOLÁNÍ A PROFIL ŽADATELE

Protože povzbuzování a hledání nových jáhnů ke službě je často velmi důležitou součástí procesu rozlišování povolání k jáhenství, lze toto vyhledávání a povzbuzování možných kandidátů považovat za vlastní úlohu diecézního biskupa a dalších jeho spolupracovníků pověřených formací trvalých jáhnů. Velmi důležité je zde pak citlivé posuzování tohoto povolání v rámci strukturovaného procesu rozlišování.

Při rozlišování povolání k jáhenství je třeba brát v úvahu následující oblasti, které se na začátku cesty přípravy k jáhenství mohou projevat třeba jen v zárodečné podobě, ale již tehdy musí dávat naději na jejich další rozvoj (pro podrobnější kritéria srov. RFD čl. 30 – 39 a FŽJ 19 – 30):

- **biblické požadavky:** 1 Tim 3,8-10.12-13 (srov. také Didaché a sv. Polykarp)
- **požadavky církevního práva:** „Ke svěcení se připustí pouze ti, (...) kteří mají neporušenou víru, jsou vedeni správným úmyslem, mají náležité znalosti, mají dobrou pověst, jsou mravně bezúhonní, osvědčili se ve ctnostech a mají další vlastnosti, vhodné pro přijetí svěcení“ (CIC kán. 1029 a 1051).
- **lidská zralost:** psychická zralost, schopnost dialogu a komunikace, smysl pro zodpovědnost, pracovitost, vyrovnanost a obezřetnost, odpovídající sociální a pastorační dovednosti
- **služebnická spiritualita:** modlitba, eucharistická a mariánská úcta, pokorný a výrazný smysl pro církev, láska k církvi a jejímu poslání, pokora, schopnost poslušnosti a bratrského soužití, horlivost pro evangelium, ochota ke službě nejpotřebnějším, plné začlenění do církevního společenství, charismata odpovídající jáhenské službě
- **vzdělání:** schopnost prakticko-teologické reflexe na vysokoškolské úrovni
- **rodinná situace:** schopnost žít odpovídajícím způsobem v manželství, schopnost křesťanský vychovávat děti, souhlas a křesťanský život manželky, podpora vlastní rodiny
- **věk:** svobodní kandidáti musí být starší 25 let a zpravidla mladší než 55 let, ženatí kandidáti starší 35 let a zpravidla mladší než 55 let (výjimky uděluje diecézní biskup)
- **překážky:** nepřítomnost nějaké irregularity či další překážky (viz CIC kán. 1040 – 1042)

SUBJEKTY PODÍLEJÍCÍ SE NA FORMACI

Aspirant – žadatel přijatý diecézním biskupem do formálního procesu přípravy k jáhenství: O zařazení do procesu přípravy k jáhenství může požádat sám žadatel, nebo jej k tomu může doporučit jeho domácí společenství (farnost, společenství, hnutí, řehole), ke které žadatel náleží.

Kandidát – žadatel přijatý biskupem za kandidáta jáhenství: Žadatel, který dokončil aspiranturu a je přijat diecézním biskupem za kandidáta, je zasazen v nějakém konkrétním (farním či jiném) společenství, kde vykonává pastorační činnost podle vize a formy, na které se dohodl s biskupem. Během kandidatury přijímá služby lektora a akolyty (pokud je již nepřijal dříve).

Rodina žadatele – *vlastní rodina žadatele, tj. manželka, děti, případně další příbuzní*: Je v kontaktu s vedoucím formace, provází žadatele modlitbou a dle možností se se již v době přípravy učí prakticky podílet se na budoucí jáhenské službě žadatele. Manželka před kandidaturou a svěcením vyslovuje souhlas.

Domácí společenství – *farnost či společenství, kde žadatel žije či k němuž náleží*: Farní či jiné společenství, ke kterému žadatel náleží, je povoláno navrhnout někoho ze svého středu k jáhenskému svěcení, případně jeho vlastní zájem o toto svěcení přijmout, sdílet a potvrdit, doprovázet tohoto žadatele modlitbou, dobrým příkladem i duchovní a hmotnou pomocí a poskytováním prostoru pro rozvoj autentické jáhenské spirituality a praktické služby.

Diecézní biskup – *nositel plnosti svátosti svěcení*: Je zodpovědný za rozvoj vědomí potřebnosti jáhenské služby v diecézi, za pomoc při rozeznání povolání k jáhenství a za celkovou koncepci formace k jáhenství. Žadatele přijímá za aspiranta, později za kandidáta a nakonec jej svěťí na jáhna a posílá k jáhenské službě v konkrétním pastoračním prostředí diecéze.

Vedoucí formace – *jáhen nebo kněz jmenovaný biskupem*: Koordinuje celý formační proces, udržuje kontakt s rodinami žadatelů a s komunitami, z nichž pocházejí. Po rozhovoru se žadatelem, jeho manželkou a jeho farářem doporučuje žadatele biskupovi k přijetí za aspiranta. Po slyšení manželky, tutora a faráře aspiranta podává biskupovi úsudek o jeho připravenosti pro připuštění mezi kandidáty. Kandidáta pak také biskupovi doporučuje pro jáhenské svěcení.

Tutor – *jáhen nebo kněz schválený vedoucím formace a jmenovaný biskupem*: Svou podporou a radou doprovází každého aspiranta nebo kandidáta na jeho cestě, spolupracuje s vedoucím formace na programu formace, poskytuje žadateli pastorační supervizi a podává vedoucímu formace úsudek o vhodnosti aspiranta k přijetí kandidatury či o vhodnosti kandidáta k přijetí svěcení. V případě nutnosti může roli tutora zastávat přímo vedoucí formace. Tutor může být zároveň duchovním průvodcem aspiranta či kandidáta jáhenství pouze se souhlasem vedoucího formace; v tomto případě se pak od něj nevyžaduje dobrozdání před kandidaturou či před svěcením.

Duchovní průvodce – *kněz osobně zvolený každým aspirantem či kandidátem a schválený vedoucím formace*: Má rozeznat vnitřní dílo, které duch uskutečňuje v životě povolání a skrze duchovní doprovázení a pravidelnou svátost smíření doprovázet a podporovat proces jejich obrácení a dávat konkrétní rady pro zrání autentické jáhenské spirituality. Duchovní průvodce není ovšem dotazován biskupem ani vedoucím formace při rozhodování o přijetí za kandidáta jáhenství či o jáhenském svěcení.

Farář či pověřený kněz – *vlastní farář aspiranta či kandidáta nebo jiný kněz pověřený biskupem*: Představuje zájemce o jáhenství vedoucímu formace, zacvičuje jej do konkrétních pastoračních aktivit, spolupracuje s ním v rámci farní či kategoriální pastorace, při této práci jej úkoluje a kontroluje a také informuje vedoucího formace o způsobu spolupráce s žadatelem. Z vážných důvodů může pro tento kontakt biskup určit i kněze odlišného od vlastního faráře žadatele (např. okrskového vikáře, případně kněze zodpovědného za nějakou oblast kategoriální pastorace).

Profesoři – *vyučující teologické fakulty*: Vyučují žadatele posvátnému pokladu víry uchovávanému církvi, živí jejich víru a uschopňují je k úkolu učitelů Božího lidu.

Formační společenství – *společenství připravujících se na jáhenství a stálých jáhnů*: Poskytuje prostor pro prožívání komunitního rozměru jáhenské služby a sdílení jáhenské spirituality mezi žadateli navzájem a spolu s jáhny již působícími v jáhenské službě.

FORMAČNÍ ITINERÁŘ

Doba formace k trvalému jáhenství, tj. „přípravná doba“ (aspirantura) + „doba formace“ (kandidatura), trvá zpravidla alespoň tři roky. Před přijetím jáhenského svěcení má kandidát vykonávat službu akolyty, před přijetím služby akolyty pak alespoň 6 měsíců službu lektora. Po

jáhenském svěcení je pak ještě integrální součástí této formace roční období jáhenské služby, tzv. „novojáhenský rok“ (postordinační formace). Podrobněji viz RFD č. 40 – 65 a FŽJ 59 – 71.

Přípravná doba („aspirantura“): zpravidla 3 měsíce až 1 rok

Toto přípravné období, za jehož průběh je zodpovědný vedoucí formace, má zájemci o jáhenskou službu, jeho manželce, jeho rodině i biskupovi posloužit jako prostor pro rozlišení, zda je vhodné započít dobu vlastní formace k jáhenství včetně teologického studia, a jako prostor pro doplnění elementárního teologického vzdělání a základního pochopení jáhenství.

Pro přijetí do aspirantury se předpokládá, že zájemce o jáhenství je osloven výzvou vlastního domácího společenství (farnosti, hnutí, řehole), výzvou diecézního biskupa či vnímá Boží povolání ve svém srdci, tuto výzvu či povolání po nějaké době seznamování se s jáhenskou službou a osobního rozlišování vyhodnotí jako své pravděpodobné osobní povolání a následně pak požádá o přijetí do procesu formální přípravy na jáhenství.

Protože je zapotřebí, aby takovéto rozhodnutí bylo podporováno komunitou, ve které se bude žadatel na jáhenství připravovat a případně v ní také jednou jako jáhen sloužit, je k žádosti o přijetí do aspirantury zpravidla zapotřebí doporučení faráře farnosti, ke které zájemce o jáhenství patří, které předtím s ohledem na zjištění potřebné podpory místní komunity (srov. RFD č. 40) farář konzultoval v pastorační radě této farnosti.

Příhlášku s tímto doporučením, vlastním životopisem, písemnou žádostí s vypsáním motivů, které jej vedly k tomuto rozhodnutí, případně dalšími náležitostmi blíže určenými na příslušném formuláři zašle zájemce diecéznímu biskupovi, který po pohovoru vedoucího formace se zájemcem, jeho manželkou a farářem rozhodne o přijetí či nepřijetí zájemce za aspiranta jáhenské služby.

Přípravné období má trvat zpravidla alespoň tři měsíce, může se však např. z důvodu potřeby doplnění elementárního teologického vzdělání nebo potřeby jasnějšího rozlišení povolání prodloužit (zpravidla však na období ne delší než jeden rok). Během přípravného období je aspirant v kontaktu se svým tutorem, duchovním průvodcem, vedoucím formace a společenstvím jáhnů.

Na začátku této přípravné doby pomůže vedoucí formace vybrat aspirantovi tutora, který jej bude ve spolupráci s vedoucím formace osobně doprovázet pokud možno po celou dobu aspirantury a kandidatury, a stálého duchovního průvodce, který bude aspirantovi a kandidátovi pomáhat s růstem v osobní spiritualitě a rozlišováním povolání k jáhenství.

Vedoucí formace také naváže užší kontakt s farářem aspiranta (nebo jiným k této úloze určeným knězem) za účelem rozložení pastorační praxe aspiranta v jeho domácím (případně v jiném k tomu určeném) společenství. Bude se dále snažit o prohloubení kontaktů s rodinami ženatých aspirantů, aby se ujistil o jejich ochotě přijmout, sdílet a podporovat povolání jejich rodinného příslušníka.

O četnosti setkávání, způsobu setkávání ve formačním společenství a konkrétním obsahu přípravy dle potřeb a možností daného aspiranta rozhodne v rámci následujících pokynů vedoucí formace.

Během přípravného období jsou s aspirantem ať už osobně s vedoucím formace či jím pověřeným spolupracovníkem, nebo ve formačním společenství ostatních aspirantů a stálých jáhnů, v každém případě pak za podpory tutora, probírána minimálně následující témata:

- Povolání ke službě a k jáhenství (služba obecně, specifika jáhenské služby a následná praxe)
- Spiritualita a duchovní doprovázení (vedení do duchovního života a praxe doprovázení)
- Služba, manželství a rodina (reflexe o harmonii služby a rodinného života, zapojená i rodina)

Pokud aspirant neproказuje dostatečnou znalost základní nauky církve na úrovni Katechismu katolické církve, je také obsahem přípravného období mu tyto znalosti pomoci získat a upevnit.

Na závěr přípravné doby vede vedoucí přípravy s aspirantem, jeho manželkou (případně celou rodinou), jeho farářem a tutorem rozlišující rozhovory, které mají posloužit ke zralému rozhodnutí, zda pokračovat ve vlastním období formace pro jáhenskou službu („kandidatuře“).

Je vhodné, když tyto rozhovory mohou být dovršeny při společných (alespoň víkendových) rekolekcích, kterých se kromě aspiranta účastní i jeho manželka či celá rodina.

Vedoucí formace pak s přihlédnutím ke všem informacím, které má k dispozici, předloží diecéznímu biskupovi potvrzení obsahující profil osobnosti aspiranta a úsudek o jeho způsobilosti pro přijetí za kandidáta jáhenství.

Doba formace („kandidatura“): zpravidla 3 až 4 roky

Kandidátské období začíná přijetím za kandidáta jáhenství, které je vykonáno biskupem při liturgickém obřadu poté, co aspirant odevzdal vlastní rukou psanou, jím i manželkou podepsanou žádost o přijetí mezi kandidáty, která má být biskupem písemně přijata. Před tímto přijetím za kandidáta biskup osobně hovoří s aspirantem i jeho manželkou (pokud je ženatý), probere s nimi konkrétní vizi a formu služby v diecézi a poradí se s vedoucím formace, případně s dalšími osobami.

Diecézní biskup pak zapíše mezi kandidáty jáhenství pouze toho, o němž na základě osobní znalosti nebo podle informací přejatých od dalších získá morální jistotu o jeho osobní způsobilosti (srov. RFD č. 44; FŽJ č. 63 s pozn. 9 o tzv. „prvním skrutiniu“, jehož písemná dokumentace musí být uložena v osobním spisu každého kandidáta a po jáhenském svěcení předána do diecézního archivu kurie; srov. také CIC kán 1051).

„Zapsání mezi kandidáty jáhenství nepředstavuje právo na nutné přijetí jáhenského svěcení. Je prvním úředním uznáním pozitivních znaků jáhenství, které musí být potvrzeno v následujících letech formace.“ (RFD č. 48; srov. FŽJ č. 64).

Pro přijetí za kandidáta jáhenství se (kromě zralého „profilu žadatele“, jak byl načrtnut výše) vyžaduje:

- výslovný souhlas manželky a podpora vlastní rodiny
- zdravě se rozvíjející spiritualita a ukotvený život v církvi
- praxí osvědčené odpovídající sociální a pastorační dovednosti
- vykonané rekolekce zaměřené na jáhenskou službu (dle možností strávené společně s manželkou)

Doba formace („kandidatura“) má pro všechny kandidáty trvat alespoň tři roky (srov. RFD č. 49 a CIC kán. 236) a jejím cílem je:

- další prohloubení rozlišení povolání k jáhenství
- absolvování teologického vzdělání minimálně na úrovni bakaláře v biskupem schválených oborech na teologických fakultách
- formace v oblasti lidské, spirituální, intelektuální a pastorační (viz dále kapitola OBSAH FORMACE PRO JÁHENSKOU SLUŽBU)
- prohloubení liturgické, kazatelské a diakonické pastorační praxe

Způsob formace a konkrétní formační nástroje budou maximálně přizpůsobeny jak potřebám formace, tak možnostem a situaci jednotlivých kandidátů. V rámci dále načrtnutých základních obrysů (viz kapitola STRUKTURA FORMACE K JÁHENSTVÍ) je k takovému jejich přizpůsobení kompetentní vedoucí formace, v případě nějakých zásadnějších přizpůsobení pak diecézní biskup.

Důležité je zachování vyváženosti mezi formací uprostřed formační komunity (s ostatními kandidáty, případně aspiranty, a s již vysvěcenými stálými jáhny), osobním doprovázením tutorem a duchovním průvodcem a pastorační praxí pod vedením faráře či pověřeného kněze, přičemž se nevyklučuje ani využití nejrůznějších prostředků elektronické komunikace (srov. RFD č. 51).

Ve specifických případech, ve kterých by výše uvedené nástroje nebylo možné uvést do praxe, je možné po souhlasu diecézního biskupa konkrétního kandidáta svěřit do výchovy dobrému knězi, který by se o něho staral, učil ho a mohl pak dosvědčit jeho moudrost a zralost (srov. RFD č. 53).

Do formačního programu také mají být vhodným způsobem zapojeny ženy a děti ženatých kandidátů, jako i jejich příslušná domácí společenství, aby tyto všechny, především však manželky budoucích jáhnů, toto zapojení pomohlo připravit na jejich budoucí poslání doprovázet a podporovat jejich jáhenskou službu (srov. RFD č. 56).

Během kandidatury, kdy kandidát vykonává pastorační praxi v domluvené oblasti pastorage, na výzvu vedoucího formace kandidát požádá biskupa o udělení služby lektora a po minimálně šesti měsících vykonávání této služby pak o udělení služby akolyty, pokud tyto služby nepřijal již dříve (srov. RFD č. 57 – 59).

Na závěr doby formace pak kandidát, který po rozlišení s vlastním duchovním průvodcem, konzultaci se svým tutorem a po dohodě s vedoucím formace předpokládá, že splňuje nezbytné předpoklady k vysvěcení, může podat vlastní rukou psanou a podepsanou žádost diecéznímu biskupovi o udělení jáhenského svěcení, v níž dosvědčuje, že dobrovolně a svobodně hodlá přijmout svátost svěcení a že se chce natrvalo věnovat církevní službě, a zároveň požádá o udělení svěcení. (srov. RFD č. 60; CIC 1036). Tato žádost musí být doplněna dobrozdáním manželky a dalšími předepsanými dokumenty (křestní list, potvrzení o biřmování, potvrzení o předchozím přijetí služeb lektora a akolyty, potvrzení o řádném zakončení studia dle CIC kán. 1032 par. 3; srov. RFD č. 61; FŽJ č. 67). Vedoucí formace připraví a biskupovi předá „vótum“ – mínění o kandidátovi (srov. CIC kán. 1051; FŽJ č. 66).

Biskup o vyhovění žádosti rozhoduje vydáním písemného dekretu (nejpozději měsíc před svěcením), a to po pečlivém zkoumání, na základě osobní znalosti a předložené dokumentace, zpravidla také po osobní poradě s vedoucím formace, případně dalšími osobami. „Pro dobro samotného jáhna, a aby se předešlo improvizacím, je nutné, aby se svěcení spojilo s jasným pověřením k pastorační odpovědnosti“ (DMD čl. 40). Diecézní biskup proto rozhoduje na základě svědectví o „vlastnostech požadovaných k přijetí svátosti svěcení, a to o jeho správné nauce, opravdové zbožnosti, dobrých mravech, vhodnosti k výkonu služby; dále, po řádném vyšetření, i vysvědčení o tělesném a duševním stavu kandidáta“ (RFD č. 62; CIC kán. 1051 par. 1).

Na jáhenské svěcení se kandidáti připraví vykonáním duchovních cvičení v trvání alespoň pěti dnů a způsobem, jakým určí diecézní biskup (srov. CIC kán. 1039; RFD č. 65; FŽJ č. 70).

Pro vlastní jáhenské svěcení a s tím související potřeby složení přísahy věrnosti a vyznání víry viz instrukce v příslušných dokumentech (především srov. RFD č. 63 – 65 a FŽJ č. 69 – 71). „V případě ženatých svěcenců je třeba během obřadu klást mimořádný důraz na účast manželky a dětí“ (RFD č. 65).

Novojáhenský rok („postordinační formace“)

V tomto cca ročním období po jáhenském svěcení se přesouvá těžiště formace na samotného jáhna. Primárním pramenem formace se stává služba sama, avšak jáhen je v tomto období dále doprovázen tutorem a duchovním průvodcem a setkává se s vedoucím formace. Jáhen se v tomto období začleňuje do procesu trvalé formace jáhnů v diecézi.

OBSAH FORMACE PRO JÁHENSKOU SLUŽBU

Formace k jáhenství v době „kandidatury“ zahrnuje následující oblasti, které jsou stručně shrnuté níže a dále rozvedené v příslušných odstavcích RFD a FŽJ. Jako příloha tohoto dokumentu bude zpracován samostatný sylabus témat (včetně povinné a doporučené literatury), která má kandidát na jáhenství za pomoci společných setkání a následného osobního doprovázení tutora zvládnout.

1. Lidská formace (viz RFD čl. 66 – 70; FŽJ čl. 51 – 52)

„Cílem lidské formace je utvářet osobnost posvátných služebníků tak, aby se stali pro druhé „mostem, a ne překážkou při jejich setkání s Ježíšem Kristem, Vykupitelem člověka“, proto „kandidáti jáhenství mají být vychováni „v lásce k pravdě, aby byli upřímní a poctiví, respektovali každého člověka, měli smysl pro spravedlnost, byli věrni svému slovu, byli skutečně soucitní, byli důslední a zvláště aby byli vyvážení v soudech a chování“ (RFD čl. 66; PDV 43).

Témata, na které se v této oblasti bude především zaměřovat formační program:

- formace pro život plného odevzdání se v manželství a rodině ve vztahu k jáhenské službě
- formace ke vztahovosti, otevřenosti, pravdivosti, službě, zdravým vztahům, zodpovědné svobodě
- růst v citové zralosti, ve schopnosti zakoušet Boží lásku, milovat a bojovat se svým sobectvím
- osobní a rodinné hospodaření s financemi a hmotnými statky (rodinný rozpočet, správa majetku)

2. Spirituální formace (viz RFD čl. 71 – 78; FŽJ čl. 53 – 54)

„Lidská formace začíná a dovršuje se formací duchovní, která tvoří jádro a sjednocující střed jakékoliv křesťanské formace. Jejím cílem je směřovat k rozvoji nového života přijatého ve křtu“ (RFD čl. 71).

Témata, na které se v této oblasti bude především zaměřovat formační program:

- duchovní život, spiritualita, rozlišování duchů (vše v návaznosti na osobní spiritualitu)
- specifika spirituality jáhna (objevení a sdílení lásky Krista služebníka, který nepřišel, aby si nechal sloužit, ale aby sloužil; propojení jáhenské a manželské spirituality; srov. DMD čl. 43 – 62)
- Boží slovo v životě, lectio divina, uvedení do kontempace, uvedení do Denní modlitby církve
- zakoušení bratrského společenství s ostatními jáhny a kněžími, život ve společenství církve

3. Intelektuální formace (viz RFD čl. 79 – 84; FŽJ čl. 55)

„Intelektuální formace je nezbytným rozměrem jáhenské formace, protože jáhnovi přináší vydatnou oporu pro jeho duchovní život a cenný nástroj pro jeho službu“ (RFD čl. 79).

Intelektuální formace se žadatelům o jáhenské svěcení zprostředkovává studiem základního (bakalářského) kurzu teologických nauk na teologické fakultě. Při zvláštní jáhenské formaci na úrovni diecéze bude navíc věnována pozornost prakticko-teologické reflexi týkající se úkolů jáhenské služby.

Témata, na které se v této oblasti bude především zaměřovat formační program:

- teologická reflexe specifčnosti služby a poslání jáhna
- studium základních církevních dokumentů o jáhenství, diakonii, martyrii a liturgii
- teologická reflexe liturgie, martyrie a diakonie v kontextu plzeňské diecéze
- doplnění či prohloubení některých oblastí vzdělání z fakulty – dle individuální situace žadatele

4. Pastorační formace (viz RFD čl. 85 – 88; FŽJ čl. 56)

„Pastorační formace se v širším slova smyslu shoduje s formací duchovní; jde o formaci vedoucí ke stále plnějšímu ztotožnění se se službou Kristovou... V užším slova smyslu se pastorační formace rozvíjí specifickým teologickým předmětem, pastorální teologií, a praxí“ (RFD čl. 85).

Do studia pastorální teologie obecně budou žadatelé uvedeni v rámci svých studií na teologické fakultě. Při zvláštní jáhenské formaci na úrovni diecéze bude navíc věnována pozornost prakticko-teologické reflexi oblastí úzce souvisejících s jáhenskou službou. Studium pastorální teologie bude u každého kandidáta (pokud možno současně) provázáno praxí, která umožní konfrontaci studiem nabytých vědomostí v praxi. Při výběru aktivit bude brán zřetel na udělení služeb a na jejich uplatnění.

Témata, na které se v této oblasti bude především zaměřovat formační program:

- porozumění metodologii a růst ve schopnosti vlastní prakticko-teologické pastorační reflexe
- prakticko-teologická reflexe základních oblastí jáhenské služby (srov. LG 29, RFD čl. 9 – 10; DMD čl. 22 – 39; FŽJ 12 – 15) a praktická služba:
 - *diakonie oltáře* (služba při eucharistii, breviář, svátosti, společná modlitba...)
 - *diakonie slova* (homilie, kázání, evangelizace, katecheze, kérygma, svědectví, média...)

- *diakonie lásky* (pomáhající a společenská / politická diakonie, sociální spravedlnost, manželství, rodinný život, animace malých společenství, skupin, hnutí...)
- evangelijní správcovství majetku a další vybrané otázky kategoriální pastorace
- pastorace v obtížných situacích, krizová intervence, řešení konfliktů apod.

STRUKTURA FORMACE K JÁHENSTVÍ

Způsob formace a konkrétní formační nástroje v době formace („kandidatura“) musí být vhodně přizpůsobeny jak potřebám formace, tak možnostem a situaci jednotlivých kandidátů. Následující body mají sloužit jako základní orientace ve struktuře řádné formace k jáhenství, kterou může nadále v jejich rámci přizpůsobit vedoucí formace, v případě nějakých zásadnějších přizpůsobení pak diecézní biskup. Při plánování těchto formačních příležitostí je třeba dbát na to, aby byly v souladu s nároky teologického studia, které bude u většiny kandidátů zpravidla probíhat souběžně a jehož obsah by kandidáti měli mít možnost reflektovat jak při setkáních formačního společenství, tak při osobním doprovázení tutorem či vedoucím formace.

Setkání formačního společenství

Kandidát jáhenství se během celé doby formace setkává ve formačním společenství s ostatními kandidáty a stálými jáhny z diecéze či z jiných diecézí, která zajišťuje vedoucí formace, a to pokud možno takto:

- 3x ročně na celých 24 hodin (zpravidla pátek večer a následující sobotní den)
- během tříletého cyklu se na těchto setkáních podle zvlášť zpracovaného sylabu projdou témata ze všech předepsaných oblastí formace a zároveň probíhá sdílení společné cesty s ostatními kandidáty a někdy také s již sloužícími jáhny
- jednou za tříletý cyklus je zorganizováno společné setkání jáhnů, kandidátů, aspirantů a jejich manželek a dětí zahrnující také návštěvu biskupa

Osobní doprovázení

Kandidát jáhenství se kromě toho navíc osobně pravidelně setkává:

- s vedoucím formace (kromě setkání v rámci formačního společenství navíc alespoň 1x za rok osobní setkání zahrnující také setkání s manželkou, případně dětmi)
- s vlastním tutorem, který s kandidátem osobně rozvíjí to, do čeho byl uveden na setkání formačního společenství, a dále to prohlubuje a zasazuje do praxe (alespoň 1x za dva měsíce)
- s vlastním duchovním průvodcem, který jej doprovází na cestě osobního duchovního zrání a rozlišení povolání k jáhenské službě (alespoň 1x za tři měsíce)
- s vlastním farářem či pověřeným knězem (dle potřeby v rámci pastorační praxe navazující na formační témata)

Formační kurzy

Během doby formace mají kandidáti za povinnost (po dohodě s vedoucím formace) absolvovat:

- jeden víkend či kurz zaměřený na prohloubení mužské spirituality (případně zaměřený na prohloubení nějakého dalšího specifického aspektu spirituality dotyčného kandidáta)
- spolu s manželkou jedny rekolekce či seminář zaměřené na prohloubení manželské spirituality nebo manželského života (např. Kána, Manželská setkání, Manželské večery apod.)
- jeden další kurz či seminář dle oblasti služby, na kterou se zaměřují (např. psychoterapeutický výcvik, poradenství pro pozůstalé, evangelizační škola, krizové poradenství, sociální práce, katechetický kurz apod.)

Pastorační praxe

Během doby formace se musí kandidát alespoň příležitostně (dle domluvy s vedoucím formace) podílet na praktické pastorační službě ve spolupráci s vlastním farářem, okrskovým vikářem,

generálním vikářem nebo jiným k tomu biskupem pověřeným knězem ve vlastní farnosti, vikariátu či diecézi, ať už v rámci obecné či kategoriální pastorační služby. Pastorační supervizi pro tuto pastorační praxi poskytuje tutor.

III. Doprovázení trvalých jáhnů

„Trvalá formace jáhnů je lidským požadavkem, který navazuje na nadpřirozené povolání k ministeriální službě církvi a na počáteční formaci ke službě, takže je možné považovat tyto dvě skutečnosti za jeden organický průběh života křesťanského i jáhenského“ (DMD čl. 63).

Podrobná východiska a směrnice pro trvalou formaci jáhnů najdeme v DMD čl. 63 – 82 a ve FŽJ č. 72 – 82. Zde zdůrazníme pouze několik specifických bodů:

Trvalá formace jáhnů musí být v souladu s jejich manželstvím, rodinou, zaměstnáním, spiritualitou a úkoly.

Trvalá formace má zahrnout a sladit všechny rozměry jáhnova života a služby, a proto má být ve svých rozličných lidských, spirituálních, intelektuálních a pastoračních aspektech úplná, systematická a osobní.

Základními a přirozenými prostředími pro trvalou formaci jáhnů jsou: (1) jejich vlastní služba; (2) jejich vlastní rodina; (3) jejich domácí společenství (farnost) a spolupráce s kněžími a ostatními pastoračními pracovníky; (4) společenství jáhnů s biskupem (sbor jáhnů, včetně jejich manželek); (5) společenství jáhnů s kněžími (presbyterium); (6) specifické formační společenství s aspiranty a kandidáty jáhenství.

PODPŮRNÉ STRUKTURY TRVALÉ FORMACE JÁHNŮ

Na podporu těchto základních formačních prostředí je v diecézi zřízena služba spirituála trvalých jáhnů, který dbá o to, aby tato prostředí mohla dobře formačně a podpůrně sloužit a aby byla průběžně doplňována podpůrnými nabídkami, kterými jsou např.:

- jednou za rok osobní návštěva biskupa v rodině jáhna
- jednou za rok osobní rozhovor se spirituálem jáhnů a možnost tohoto rozhovoru na požádání
- stálý duchovní průvodce, jehož služeb jáhen využívá alespoň jednou za 3 měsíce
- 2x ročně setkání ve formačním společenství s ostatními jáhny, případně kandidáty (pátek – sobota)
- průběžně projasňované struktury zodpovědnosti (generální vikář)
- jednou za tři roky společné setkání jáhnů a kandidátů jáhenství i s manželkami či dětmi
- jednou za dva účast na exerciciích (dle možností společně s manželkami), během kterých si jáhen načrtne kroky osobního rozvoje, které si pak periodicky ověřuje s duchovním průvodcem
- účast na kněžských a jáhenských dnech na biskupství (dle možností vzhledem k druhu zaměstnání)
- pravidelné setkávání s kněžími a ostatními pastoračními pracovníky v rámci vikariátních pastoračních konferencí (dle možností vzhledem k druhu zaměstnání)
- jednou za rok mše svatá s biskupem s obnovou jáhenských slibů

IV. Formace kněží pro spolupráci s jáhny

„V případě, že by se (biskup) rozhodl pro obnovu stálého jáhenství, postará se o zavedení patřičné katecheze jak mezi laiky, tak mezi kněžími a řeholníky, aby stálé jáhenství bylo chápáno v celé své hloubce“ (RFD č. 16). Proto je třeba na formaci k jáhenství a trvalou formaci jáhnů navázat také periodicky opakované příležitosti, kde k prohloubení svého pochopení jáhenské služby v církvi

a k praktické spolupráci s jáhny budou formování také všichni ostatní pastorační spolupracovníci v diecézi, především pak faráři.

Použitá literatura

POUŽITÉ CÍRKEVNÍ DOKUMENTY

LG *Dokumenty II. vatikánského koncilu: Lumen gentium*: Zvon, Praha 1995

ChD *Dokumenty II. vatikánského koncilu: Christus Dominus*, Zvon, Praha 1995

CIC *Codex iuris canonici: Kodex kanonického práva*, Zvon, Praha 1994

RFD Kongregace pro katolickou výchovu, *Ratio fundamentalis institutionis diaconorum permanentium: Základní normy pro formaci trvalých jáhnů*, ČBK, Praha 2002

DMD Kongregace pro klérus, *Directorium pro ministerio et vita diaconorum permanentium: Směrnice pro službu a život trvalých jáhnů*, ČBK, Praha 2002

FŽJ Česká biskupská konference, *Směrnice pro formaci, život a službu trvalých jáhnů v České republice*, ČBK, Praha 2007

PRAMENY K TEOLOGII DIAKONÁTU

Walter Kasper, *Trvalý jáhen v ekleziologickém pohledu*

<http://www.pastorace.cz/Knihovna/Sluzba-trvalych-jahnu-I-II.html> (část 6)

Bernard Pottier, *Svátostnost jáhenství*

<http://www.pastorace.cz/Knihovna/Sluzba-trvalych-jahnu-I-II.html> (část 7.1 - 7.4)

Mezinárodní teologická komise, *Diakonát, vývoj a perspektivy* (originál r. 2003, česky Krystal 2008)

http://www.ikarmel.cz/kniha/Diakonat-vyvoj-a-perspektivy_KRY0099.html

K diskusi o diakonátu (recenze výše uvedeného dokumentu od Lukáše Noska)

<http://www.teologicketexty.cz/casopis/2009-2/K-diskusi-o-diakonatu.html>

International theological commission, *From the Diakonia of Christ to the Diakonia of the Apostles* (2003)

http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_con_cfaith_pro_05072004_diaconate_en.html

New Diaconal Review (k teologii diakonátu viz zvláště Issue 1 S. 4, Issue 1 S. 22, Issue 2 S. 31, Issue 2 S. 41, Issue 3 S. 18, Issue 4 S. 34, Issue 5 S. 39) <http://www.idc-nec.org/page5.html>

PRAMENY K FORMACI K DIAKONÁTU

Materiály o trvalém jáhenství přípravné tematické komise Plenárního sněmu (shrnutí vyšlých dokumentů)

<http://snem.cirkev.cz/download/98041.htm>

National Directory for the Formation, Ministry, and Life of Permanent Deacons in the United States

<http://old.usccb.org/Deacon/DeaconDirectory.pdf>

Norms for the Formation of Permanent Deacons in Scotland

<http://www.ogilvieinstitute.org.uk/documents/Norms.pdf>

V Plzni dne 20. dubna 2017

Č. j. 1296/2017



(2)

Mons. Tomáš Holub
biskup plzeňský